

22.3.2013 **Mladina**

Stran/Termin: 60

Naslov: Izbrisani na odru

Naklada: 14.699,00

Avtor: Marjan Horvat

Površina/Trajanje: 688,55

Rubrika/Oddaja: GLEDALIŠČE

Žanr: POROČILO

Gesla: PREŠERNOVO GLEDALIŠČE KRANJ, ALJOŠA TERNOVŠEK, PREŠERNOVO

Izbrisani na odru

Hrvaški režiser Oliver Frlić izprašuje vest Slovencev in Slovenk

Piše: Marjan Horvat

Od vse Slovenije, sestavljene iz kock, ostane le še velik napis – 25.671. / Foto: Mare Mutić, Prešernovo gledališče Kranj

S pomnimo. Junija 1991 sta bila sprejeta zakon o državljanstvu in zakon o tujcih. Zakon o državljanstvu Republike Slovenije je določil, da morajo državljani druge republike, ki so imeli na dan plebiscita v Sloveniji prijavljeno stalno prebivališče in so v Sloveniji dejansko živeli, v šestih mesecih oddati vlogo za pridobitev slovenskega državljanstva. Kdor tega ni storil, je izgubil stalno prebivališče in postal tujec v Sloveniji. Izgubil je vse. 25.671 jih je bilo. Kot duhovi so živeli med nami dve desetletji.

Hrvaški režiser Oliver Frlić si je z avtorskim projektom 25.671, ki je nastal v Prešernovem gledališču Kranj, zadal zahtevno nalogo. V enourni predstavi je skušal v dialogih med igralci pojasniti celotno zgodbo izbrisa, pokazati vse manipulacije oblasti in politične desnice do izbrisanih in hkrati gledalce soočiti z dokaj apatičnim odnosom Slovencev do človeških stisk, ki so jih doživljali izbrisani v minulih enaindvajsetih letih. Ostali so zaznamovani do konca življenja.

V naravi Frlićevih režiserskih projektov je, da s svojimi predstavami poskuša prodreti tudi onkraj gledaliških odrov, pospešiti nekatere družbene procese in v primeru izbrisanih soočiti slovensko družbo s krivdo in odgovornostjo za izbris. »Prej sem mislil, da ima Slovenija višje civilizacijske in demokratične standarde. Ko pa sem se seznanil s tem, kaj je nova slovenska država storila 25.671 ljudem, z mnogimi značilnostmi etničnega čiščenja, sem razočaran gledal ta pojav,« pravi Frlić.

Predstavo je zgradil na osebnih izkušnjah in premislekih igralcev in igralk do izbrisanih in zato zahteval od njih polno angažiranost in prizadetost hkrati, kar je močno opazno v predstavi. Zanimivo je, da so tudi igralci ob študiju vlog odkrivali vse plasti

fenomena izbrisanih, kar dokazuje, kako zmanipulirana je bila ta zgodba v slovenski družbi. »Tudi sam sem, ko sem odkrival ta problem, opažal, da v Sloveniji zelo malo ljudi pozna bistvo problema izbrisanih. Igralce sem spraševal o njihovih stališčih do tematike, kajti predstava je oblikovana večinoma iz dramatizacije zasebnih pogovorov med igralci. Zato se v predstavi slišijo različna stališča do problema izbrisanih,« pojasnjuje Frlić.

Igralec Aljoša Ternovšek nam je opisal potek teh razprav, ki so se tudi njega dotaknile, saj tudi sam ni poznal problema izbrisanih v vsej njegovi globini. »Sram me je. Čutim se odgovornega in krivega, da sem naredil tako malo za soočanje s tem pojavom. Zdaj se bom tvorno vključil v razreševanje tega problema in storil vse, da se bo tudi država opravičila tem ljudem,« pravi Ternovšek.

Frlićeva predstava 25.671, tako kot to velja za njegove druge predstave, ni enodimenzionalna, ampak problematizira izbris z več vidikov. Ksenofobnega in šovinističnega je v predstavi predstavljal igralec Martjaž Višnar, ki je v svojem monologu besnel nad tem, kako so »nekaj urejeno in lepo deželo preplavili cigani in južnjaki«. Slovenci so jim dali streho nad glavo, osnovne življenjske potrebščine, socialno podporo, zdaj pa jih obtožujejo za nekaj, kar bi izbrisani lahko imeli, če bi si daljnega leta 1992 v šestih mesecih uredili svoj status. »Takrat niso znali jezika, niso se znali organizirati, zdaj pa, ko gre za odškodnino, jezik ni več problem. Dobili so celo mednarodnega strokovnjaka, da jih zastopa na evropskem sodišču.

Sram naj vas bo. Banda ciganska nehvaležna,« rohni Višnar v slogu bolnega slovenskega patriota.

Frlić je v predstavi namenoma dal prostor tudi takšni retoriki. »Dobro je, da občinstvo to sliši. In če kdo razmišlja o tem problemu na takšen način, upam, da mu naša predstava vrne njegova stališča v glavo kot bumerang,« pravi Frlić. Nemara je ta bumerang tudi domobrankska pesem *Mi legionarji, mi domobranci*, s katero Frlić prekinja posamezne dele predstave, da bi učinkoviteje opozoril na nazadnjaštvo in slovenske travme iz preteklosti.

Sicer pa Frlić tudi v tej predstavi ruši nevidno steno med igralci in občinstvom. Tako igralci zbirajo denar za odškodnine izbrisanim. Od gledalcev zahtevajo opravičilo, ker so se napak, ali pa mlačno, odzivali ob problemu izbrisanih. Gledalci morajo že na začetku predstave enemu izmed igralcev izročiti svoje osebne dokumente, da bi na koncu predstave sami prišli na oder ponje. Tako naj bi gledalci vsaj malo občutili, kaj pomeni biti brez dokumentov.

Sicer pa se skozi predstavo kot rdeča nit vleče tragedija družine, ki je izgubila sina – naredil je samomor –, ker ni več prenesel

družbene izoliranosti zaradi izbrisa. In medtem ko se gledalci opravičujejo družini in s tal pobirajo svoje osebne dokumente, se v ozadju na veliki konstrukciji sesuva podoba Slovenije. Od vse Slovenije (sestavljene iz kock) ostane le še velik napis – 25.671. X

Gledališka predstava:

25.671

Režiser: **Oliver Frlić**
 Kje: **Prešernovo gledališče Kranj**
 Kdaj: **22., 23. in 25. marca ter 18., 19. in 20. aprila 2013**